Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 174 (9548) | Пятница, июль 26, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 коп.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң болгаш Националдар Совединиң депутаттар төлээлекчилериниң хуралы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң болгаш Националдар Совединиң депутаттар төлээлекчилериниң хуралы июль 24-те Кремльге эрткен. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының бирги сессиязының хүн айтырыынга болгаш оон ажылдаарының чурумунга хамаарышкан айтырыгларны анаа чугаалашкан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный хуралды даргалап эрттирген.

КОММУНИСТИҢ БЕДИК АДЫ

СЭКП бодунуң төөгүлүг орууның бүгү үе-чадаларында ленинчи чагыгларны күүсеттишаан, партия кежигүнүнүң адын болгаш оон ужур-дузазын улам-на бедик көдүрер дугайында доктаамал сагышты салып келген болгаш салып-даа турар. Партияның хүжү—оон даймчыларының бедик идейлиг, иденкейлиг чоруунда, дыжыт туруштуунда болгаш хүрээлеңиң арыг болурунда деп, ленинчи чагыгларда айтып турар.

Организас-политиктиг чугула хемчег— партдокументилерниң солуушкуну партияның болгаш чонның мурнунга коммунист бүрүзүнүң харыысалгазын улам ыцай бедидиринге дээштиг салдарны чедирип турар. Владимир Ильич Ленинниң эргим овур-хевирин даштында сиилбээн, иштинде оон: «Партия —бистиң үениң угааны, алдары болгаш нүүрү» деп мөңге сөстерин бижээн чаа партбилетти ап тура, коммунист бүрүзү ону өөрүшкүлүг улуг алдар кылдыр көөрүнден аңгыда, канчаар-даа аажок бедик харыысалга деп медерел билип турар. Кызылдыг партия организациязында персионалдыг пенсионер, 1928 чылдан бээр партия кежигүнү Д. Б. Данзын-оол чаа партбилетти ап тура, мынчаар чугаалаан:

— Ленинчи гвардиниң даймчыларынга, бистерге, коммунистиг партияның хүрээлеңинге ажылдаш, чурттаарындан бедик, кайгамчык чаагай алдар турбас. Бистер партия кежигүнүнүң адын кандыг-даа үеде бедик кадагалаарын оралдажып келген бис. СЭКП-ниң хөрээнге кызыгаар чок бердинерин, улам-на дыжыт сагылга-чурумнуг болурун ол эт бистериң кижи бүрүзүнден өгген турар.

Партдокументилерни солууру-биле холбашкан партийжи-организастыг ажылдың ниити партийжи утказы болза, хамыктың мурнунда коммунистериң идеикейин, инициативазын улам бедидиринче, сагылга-чурумун быжыглаарынче, кандыг-даа ажыл-херекке оларның авангардчы ролюн бедидиринче угланган. Ол айтырыг принципиалдыг, политиктиг утка-шыналыг болуп турар, бодунуң хүрээлеңин быжыглаар талазы-биле партияның ажыл-чорудулгазының эң чугула талазынга хамааржып турар дээрзин СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарь эш Л. И. Брежнев демдеглээн.

Бүгү чурттаазы ышкаш, Тываның партия организациязынга бо организас-политиктиг чугула хемчег чогум-на ыдыг угланыышкын-биле эртип турар дээрзин сеткил ханыышкын-биле чугаалаар херек. Амгы үеде республиканың коммунистериниң он муң ажыг армиязы чаа билеттерни алган. Партия эге организацияларының хөй нуруузунда партия документилериниң солуушкуну организастыг бедик деңгелге дооступ турар болгаш ол болза партийжи күүтериниң өзулуг дайынчы көрүлдези болган.

Коммунист бүрүзү партияның чаа биледин ап тургаш, СЭКП кежигүнүнүң бедик адын кажан кезээде, каяа-даа төлептиг эдилээрин, ажылга-даа, ниитилел амыдыралынга-даа болгаш амыдырал-чурталгага-даа авангардчы болурун база катап даңгыраглап турар.

— Чаа партбилетти алганыыс хүн мөзөг-даа база кады ажылдап турар өөрүмнүг-даа амыдыралынга кажан-даа уттундурбас болуушкун бооп артар. Ол болза ниити ажыл-херекке боттарывыстың билиивисти болгаш аргаларывысты харам чокка берип, улам күжениишкиниг ажылдаарын, кандыг-даа ажыл-херекке мурнуку одуругга туржурун, өске бүгү массага хууда үлегер-чижээн коргүзүрин биске хүлээндирип турар-дыр—деп, Бии-Хемде «Кызыл Тараачын» совхозтуң сураглыг саанчызы Т. И. Матина чугаалап турар. Оон сөзү ажыл-херек-биле карышпаан. Саар бир инекке оналштыр чылда алыр сүтүг планы 2700 литр турда, Матина бо чылын 3550 литрни саар хүлээлгени алгаш, бо чылдың бирги чартында бир инектен-не 1750 литр сүтү саттан. Оон ажылдап турар фермазы районда эң мурнакчы коллективтериниң бирээзи. Коммунист каяа-даа кажан-кезээде авангардчы болур деп чүвениң өзулуг үлегер-чижээ ол-дур. Бо дег чижектиг күш-ажылчы коллектив бүрүзүнден көргүзүп болур.

Оон-биле чергелештир ленинчи партияның кежигүнүнүң бедик адынга төлен чок, партийжи негелделерге дүүшпес үүлгедиглер кылыр, сагылга-чурум үрээр кии-чаңгыс коммунистер база тургулаар-дыр. Партдокументилерни солуп турар үеде чамдык ыдыг кижилериниң документилерни солуурундан партия организациялары ойталааны черле чоптүг.

Оон аңгыда документилерни солаан соонда, чаа партбилетти хүлээп алгаш безин чамдык эштер партияның болгаш күрүенин сагылга-чурумун каржызы-биле үрээш, партия талазы-биле шыңгыы хемчег алдырткан ийи-чаңгыс таварылгалар бар. Н. А. Максаковка партияның Брянск хооркомунуң Советск райкому эрткен чылын чаа партбилетти тыысхан соонда бистиң республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозунуң шугумунга ажылдап, ыкда парторганизацияның үчёдунга турган. Каш удаа арагалап, ажыл шагы үзүп, прогулдааны дээш парторганизация аңаа холбаштыр хемчегларни ап келген. А адак сеңлүүде ол база арагалааш, сагылга-чурумну каржызы-биле үреп, партия биледин чидирген. Ыдыг төлеп чок үүлгедиглери дээш, ону СЭКП хооркому партиядан үндүрген. Албан-дуждалын соора ажыглааны, партийжи сагылга-чурумну каржызы-биле үрээни дээш коммунистер М. Амыр-оол, П. Чертов оларны болгаш өскелерни-даа СЭКП Танды райкому партиядан үндүргүлээн. Черле ынчаш чаа партбилетти алган соонда чамдык коммунистер партийжи сагылга-чурумну үрээш, партиядан үндүргүр, хемчег алдырар таварылгалар Тандының болгаш Улуг-Хемниң партия организацияларында бар бооп турар.

Ол чорук чамдык партия организациялары партдокументилер солуушкунунуң үезинде коммунистериниң тус-тузу-биле ажылды кошкак чорутканын херечилеп турар-дыр. Бир эвес коммунистер-биле бесседларны кичээнгейлиг чоруткан, сагылга-чурум үрей бээр хире ийи-чаңгыс эштерни шыңгыы сайгарып көрген болза, улуг Ленинниң эргим овур-хевирин даштында сиилбээн чаа партбилет ыдыг төлеп чок кижилериниң холунга кирбес турган ийик.

Партийжи хүрээлеңиң арыг болурунуң, кежигүн бүрүзү коммунистиг бедик адынга төлептиг болурунуң база сагылга-чурумну быжыглаарының талазы-биле партдокументилер солуушкунунуң үезинде хөй талалыг, улуг ажылдар чоруттунган. Партия организациялары ол дуржулганы улам быжыглаарын үргүдчүлээр болгаш бо талазы-биле ажылдың аргаларын болгаш хевирлерин улам сайыраңгайжылар ужуралыг.

Ылаңгыя коммунистер-биле бесседалар, чоруударын, партия Уставының негелделерин, партийжи даалгаларын канчаар күүседип турарының дугайында оларның дыннадыгларын алырын моон соңгаар-даа доктаамал практикалаар херек.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ТОСКУ ЧЫЫЖЫНЫҢ БИРГИ СЕССИЯЗЫНЫҢ АЖЫТТЫНГАНЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының бирги сессиязы июль 25-те Москвада ажылдап эгелээн.

Эртенгинин 10 шакта, Кремльге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарының хуралдаар залынга **Националдар Совединиң** хуралы ажыттынган.

Эштер **А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. М. Машеров, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов** оларны депутаттар болгаш хөй санныг аалчылар чылыы-биле уткаан.

Депутаттар төлээлекчилериниң чөвүлелиниң дааскаңын өзугаар депутат **И. С. Грушецкий** сессияны ажыдары-биле эң улуг назылыг депутаттарның бирээзи **А. Ф. Федоровка** сөс берген.

А. Ф. Федоровтуң чугаазының соонда Националдар Совединиң Даргазын болгаш оон оралакчыларын соңгаан, Националдар Совединиң Даргазынга депутат **В. П. Рубен** чаңгыс үн-биле соңгуткан.

Оон соонда сессияның ажылының чурумун болгаш хүн айтырыгларын көрген. Сессияга дараазында айтырыгларны чугаалажыр кылдыр киирген:

1. Националдар Совединиң Мандат комиссиязын соңгууру.
2. Националдар Совединиң доктаамал комиссияларын тургузарының дугайы.
3. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумун соңгууру.
4. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарының дугайы.
5. ССРЭ-ниң чазаан — ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелин тургузары.
6. ССРЭ-ниң Чиңгине прокурорун томуйлаары.

Националдар Соведи сессияның хүн айтырыын болгаш айтырыгларны көөрүнүң чурумун чаңгыс үн-биле бадылаан.

Депутаттар палатаның Мандат комиссиязын 35 кижи составтыг кылдыр соңгаан. Комиссияның даргазынга депутат **Э. А. Шеварднадзени** (Грузин ССР) соңгаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң бирги хуралы оон-биле доозулган.

* * *

Июль 25-те хүндүскүнүң 12 шакта Кремльге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарының хуралдаар залынга **Эвилел Совединиң** хуралы эгелээн.

Эштер **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** оларны чыылганнар изиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Депутаттар төлээлекчилериниң чөвүлелиниң дааскаңын өзугаар депутат **Н. Г. Басов** эң улуг назылыг депутаттарның бирээзи **П. П. Лобановка** сессияны ажыдарын саналдаан.

Хурал киржикчилери Эвилел Совединиң Даргазын болгаш оон оралакчыларын соңгаан. Эвилел Совединиң Даргазынга депутат **А. П. Шитиковту** база катап чаңгыс үн-биле соңгаан.

Оон соонда сессияның ажылының чурумун болгаш хүн айтырыгларын чугаалажып көрген. Дараазында айтырыгларны аңаа киирген:

1. Эвилел Совединиң Мандат комиссиязын соңгууру.
2. Эвилел Совединиң доктаамал комиссияларын тургузар дугайы.
3. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумун соңгууру.
4. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаар дугайы.
5. ССРЭ-ниң чазаан — ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелин тургузары.
6. ССРЭ-ниң Чиңгине прокурорун томуйлаары.

Сессияның хүн айтырыын болгаш айтырыгларны көөрүнүң чурумун чаңгыс үн-биле бадылаан.

Депутаттар Эвилел Совединиң Мандат комиссиязын 35 кижи составтыг соңгаан. Комиссияның даргазынга депутат **В. К. Месяц** (Казах ССР) соңгуткан.

Оон-биле Эвилел Совединиң бирги хуралы доозулган.

(СЭТА).

Тываның тудугжулары! 1974 чылда тудугнуң өзүлдезин 9,2 хуу бедидер хүлээлгелиг бис. Эрткен кварталда өзүлде ~ 3,3 хуу болган.

Тодарадыкчы чылдың бирги чартыы доозулган. Республиканың үлептүр бүдүрүлгелериниң, тудуг болгаш транспорт организацияларының коллективтери чыл эгезинден бээр эрткен айларның дургузунда канчаар ажылдап келгеним түүнеп, социалистиг чарышка кыйгырышкан коллективтерибиле чарыштың негелделериниң канчаар күүседиптиг турарын хынажып турарлар.

Тодарадыкчы чылдың баштайгы айларында чедип алган бедик темпизин бо хүннерге чедир кошкатпаанын эки деп демдеглээр апаар. Оларның шалыпкын күш-ажылы эки түүнелдерге чедирип турар.

Ийи эргелелдің социалистиг чарыжынга бирги чартык чылда «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелиниң коллективиниң бирги черни ап, тиилекчи болганын демдеглээш, ук коллективтиң бүгү кежигүннерине байырны чедирип, чаа-чаа чедишкиннерни күзээр апаар. Ак-довуракчыларның чарыштың бирги одуруунга үнгенин бадыткаары-биле маңаа чамдык чурагай, хууларны сайгарып болур.

«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелели чартык чылдың тудуг ажылының планын 128 хуу күүсеткен. 2 млн. 558 мүн рубльдин тудуг-монтаж ажылдарын кылыр планын 3 млн. 275 мүн рубль кылдыр күүсеткен. Эрткен чылдың ол үеэлинге деңнеэргe, тудуг-монтаж ажылдарының хемчээли барык 145 хуу өскен. Боттарының күүү-биле кылыр ажылдарының планын бо коллективтин кежигүннери база-ла чедишкиниг боттандырган. Оны тодарадырга мындыг: чартык чыл дургузунда 1 млн. 305 мүн рубльдин объектилерни эргелел бодунун күүү-биле кылыр турган, 1 млн. 891 мүн рубльдин ажылдарын кылган.

Эргелелдің өске-даа планыг көргүзүглери эрткен айларда эки күүсеттинген. Оон тодаргай барымдаалары бо: «күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы 109,5 хуу күүсеттинген, тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнезин планга удур 0,02 хуу чиңгеткен. Ак-довуракчылар алды айларның дургузунда пландан ажыр 2175 дөрбелчин метр чурталга шөлүн ажыглалга киирген.

Үстүнде чурагайлардан болгаш хуулардан алгаш көөрге, ак-довуракчыларның чедишкиниг ажылдааны черле тодаргай.

Ам Кызылдың тудугжуларының күш-ажылчы ажыл-чорудулгазынга хамаарыштыр чамдык сайгарылгаларны кылып көрээлиңер. Эргелел керээлиг ажылдарының боттарының күүү-биле кылыр ажылдарының база бүдүрүлгениң хемчээлин өстүрериниң планын онаалдаларын чедишкиниг боттандырган. Ыдыг болзажок күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң 6 айларның планы 95,6 хуу, а

«Шын» солуннуң Күш-ажылчы алдар тугун бирги чартык чылдың түүнелдерин өзугаар Ак-Довуракта К. Данзырыкка удурткан тудугжу бригаданың кежигүннерине алдар болдуруп бөгүн көдүрген.

Ийиги кварталда С. Сандан биле К. Данзырык ийиниң бригадаларының чарыжының

ТҮҢНЕЛДЕРИ

Республиканың үлептүр болгаш чурталга тудуунда ажылдап турар чүгээр дээн ийи бригаданың—«Кызыл тудуг» эргелелинде С. Санданга болгаш «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде К. Данзырыкка удурткан бригадаларның кежигүннери каш чыл улаштыр чыл эгезинде-ле социалистиг чарыштың керээзин чарып ап, чыл дургузунда чарыштыг ажылдаары чаңчыл апарган. Оларның чарыжының кандыг янзылыг күүсеттинип турары республика солуннарынга, радиога болгаш телевидениега айлар, кварталдар аайы-биле чыруттынып келген.

Бо чарышка 1974 чылдың ийиги кварталында кымның кандыг көргүзүглерлиг болганы дараазында деңнелге, чурагайлардан тодаратты-нар.

	С. Санданның бригадазы	К. Данзырыктың бригадазы
Кижи саны	24	24
Кварталда кылыр ажылдың хемчээли—муң рубль	145,5	101,7
Күүсеткен хуузу	90,1	105,4
Бир кижиге онаштыр кылыр ажылдың планы—рубль	6945	4300
Оон күүсеттинген хуузу	76,9	100,7
Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү натурабиле—кубометр	1,3	1,83
Оон күүсеттинген хуузу	92,3	106,1
Мергежил бедиткен ажылчыннар	2	12
Күш-ажылдың сагылга-чурумунуң байдалы — прогул	24	28
Камнаттынган тудуг материалдары — кубометр	—	—
Дужааган объектилериниң шыңнары	шуптузу «ортумак»	50 хуузу «Зки»

Ниити түүнелдерни кылыр бетинде чамдык чүүлдериниң дугайын чугаалаар апаар. «Кызыл тудуг» эргелелиниң удурткучуларының болгаш специалистериниң харыысалга чок болганындан найысылалдың № 4 микрорайонунда канализацияның, суг дамчыдылгазының системазы ам-даа ажыглалга кирбээн. Оон уржуундан болгаш «Тудуг кезектери» комбинаттан келген тудуг материалдарының шынары багай болганындан эш С. Санданның бригадазының кылганы чурталга бажыңнары ажыглалга кирбээн, бригаданың кылган ажылының хемчээли кудулаан.

Ажылга саат ужураштырып келген чептүг чылдаганнар бар-даа болза, чарыштың тиилекчизин тодарадыр апаар. Бүгү көргүзүглерни алгаш көөрге, ак-довуракчылар бо удаада бирги черге үнген.

Оон-биле чергелештир бо ийи бригаданың кайызының-даа тудуг материалдарының камналгазын чедип албаанын, прогулдарны болдуруп турарын чоппес деп демдеглээр херек.

АК-ДОВУРАК ЧЫЛАР БИРГИ ОДУРУГДА

«Тыва-тудуг» трестиң ийи улуг бүдүрүлге участогу—«Кызыл-тудуг» эргелелиниң болгаш «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелиниң коллективтери чылдың эгезинде социалистиг чарыштың керээлерин чарган болгай. Оларның боттарынга алган бедиткен хүлээлгелериниң канчаар күүсеттиниң келгениниң дугайын ол чарыштың арбитрлери болур «Тыва-тудуг» трестиң план киллизи болгаш «Шын» солуунуң редакциязы айлар аайы-биле түүнеп, чарышка кайы коллективтиң тиилээнин тодарадып келген.

Эртмен үениң дургузунда ол чарышка ак-довуракчыларның эки көргүзүглерни чедип ап келгенин демдеглээр херек. Ак-Довуракты тудугжуларының бирги кварталдың түүнелдерин өзугаар СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, облпрофсовуледиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчинир Кызыл тугу-биле шаңнатканы ол дугайын тодаргай херечилеп турар. Ак-довуракчылар-ганын демдеглээш, ук коллективтиң бүгү кежигүннерине байырны чедирип, чаа-чаа чедишкиннерни күзээр апаар. Ак-довуракчыларның чарыштың бирги одуруунга үнгенин бадыткаары-биле маңаа чамдык чурагай, хууларны сайгарып болур.

«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелели чартык чылдың тудуг ажылының планын 128 хуу күүсеткен. 2 млн. 558 мүн рубльдин тудуг-монтаж ажылдарын кылыр планын 3 млн. 275 мүн рубль кылдыр күүсеткен. Эрткен чылдың ол үеэлинге деңнеэргe, тудуг-монтаж ажылдарының хемчээли барык 145 хуу өскен. Боттарының күүү-биле кылыр ажылдарының планын бо коллективтин кежигүннери база-ла чедишкиниг боттандырган. Оны тодарадырга мындыг: чартык чыл дургузунда 1 млн. 305 мүн рубльдин объектилерни эргелел бодунун күүү-биле кылыр турган, 1 млн. 891 мүн рубльдин ажылдарын кылган.

Эргелелдің өске-даа планыг чурталга шөлүн ажыглалга киирериниң планы — үүтле 86,4 хуу күүсеттинген. Бо чедир кылдынмаан үүлдерни барымдаалаш «Кызыл тудуг» эргелелиниң коллективин бо удаада социалистиг чарышка аштырган деп саналаан.

Тодарадыкчы чылдың шинтирлиг үшкү кварталы эгелээн. Чедир кылдынмаан үүлдерни дарый узуткааш, тудугмонтаж ажылдарының темпизин бедитпес болза, чыл планының күүселдезинге чамдык бергедээшкиннер тургустунуп хээп болур.

Маңаа хамаарыштыр «Кызыл тудуг» эргелелиниң удурткучулары, специалистери тодаргай хемчеглерни алыр ужурлуг. Кызылдың тудугжуларының эрткен айларда кошкак ажылдаанын оларның бурузу эвес. Канализация, суг дамчыдылгазының чаа системазының тудуун эрткен чыддан бээр ажыглалга киирбээнин белеп кылдыр тудуп каан объектилерни, ылаңгыя чурталга бажыңнарын ажыглалга киирериниге саат ужураштырып турар.

База бирээ немешкен

Танды районнуң төвү Бай-Хаак суурда чоокта чаа улуг магазинни ажыглалга дужаган. Дөрт садыгжы ажылдаар ол магазинге келген кижилер хереглээн хептерни боттары шилип алыр. Хемчеп көөр таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Оон садыгжылары В. Подольская, Г. Строителева, З. Петрова баштайгы хүннерде-ле орулга киирериниг чижеглеп планын ажыр күүсеттинген.

(Бистиң корр.).

ШАҢНАЛДАРНЫ ТЫВЫСКАН

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылының ийиги кварталында республика найысылалының амыдырал хандырылга болгаш коммунал-ажыл-агый бүдүрүлгелериниң аразында калбарган социалистиг чарыжының түүнелин СЭКП Кызыл хооркомунуң бюрозу, хооркүүском үндүргеш, Кызылдың амыдырал хандырылга комбинадының коллективин тиилекчи деп саналаан.

Июль 23-те тиилекчи болган ол коллективке шаңнал тыпсырының хуралы болгаш. Кызыл хобркүүскомунуң даргазының орлакчызы В. А. Парунин хоорайның амыдырал хандырылга комбинадының коллективинге СЭКП Кызыл хооркомунуң, хооркүүскомнуң шилчинир Кызыл тугун тывыскан. Комбинатта партия организациязының секретарь П. И. Голышев харыы сөзүнге хооркомнуң болгаш хооркүүскомнуң оларның ажыл-херээн бедин-биле үнелээни дээш оорун четтиргенин илередип, үшкү кварталда база-ла ол бирги черни салбас дээш ажылдаарын комбинаттың ажыл-ишчилериниң өөмүнээнинден аазаан.

* * *

Оз-ла хүн Кызылдың алгы заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары бүдүрүлгениң кызыл-булунунга ажыл доостуру билек чыглып келген. Тодарадыкчы чылдың ийиги кварталында найысылалдың үлептүр бүдүрүлгелериниң аразында калбарган социалистиг чарышка чедип алган бедик көргүзүглерни дээш ук заводтуң коллективинге СЭКП Кызыл хооркомунуң болгаш хооркүүскомнуң шилчинир Кызыл тугун заводтуң удуртукчуларынга тывыскан. Байырлыг хуралга сөс ап үүс чугаалаанар шаңналга сорук киирип, ол тукту моон соңгаардаа салбас дээш улам күжениишкиниг ажылдаарын аазаанар.

(Бистиң корр.).

МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИ — ШАЛЫПЧЫ ФРОНТ

АК-ТУРУГНУҢ СИГЕНЧИЛЕРИНДЕ

Улуг-Хем районда «Ак-Туруг» совхозтуң дирекция чери ниитиниң малынга четчир быжыг чем-суурну тургузар дээш мал чемнериниң белеткелдеринче бүгү күштү угландырган, бо хүннерде совхозтуң сиген шөлдеринде ажыл-иш хайныкан. Совет Тываның 30 чыл оюн чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннериг уткуурубиле сигенчилер аразында социалистиг чарышты калбарткан.

Социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда совхозтуң Кызыл-Даг салбырының сигенчилери чоруп, хайныышкынныг ажылдап турарлар. Ол салбыр 432 тонна сиген белеткээр хүлээлгелиг. Сигенчилер бригадазының бригадири Юрий Чанчыы коллективтиң ажыл-ижиниң дугайында мынчаар чугаалады:

— Бистиң бригадавыс чоокку үеге чедир 150 га люцернаны кескеш, оон 40 ажыг тонназын сараттап алдывыс. 18 кижиден тургустунган хол-биле сиген кезер звено база-ла багай эвес ажылдап, бо хүннерге чедир 40 га черниң сигенин кескен. Бистиң бригаданың сигенчилери үгле план-биле кызыгаарлаттынмайн, а харын кышкы үеде малга бээр сигенни болдунар шага-биле көвүдеди белеткээр сорулганы бодувустуң мурнувуста салгаш ажылдап турар бис.

Сигенчилер аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда хол-биле сиген кезер улустан Рунзе Чанчыы, Механиков Шактар, трактористерден Алдын-оол Мөнгүш, Мунзук Артына олар чоруп, хүн бүрүнүң планныг онаалдазын доктаамал ажыр күүседип турарлар.

ЧУРУКТАРДА: бригаданың хол-биле сиген кезер звенозу; сараат салыкчызы ажыл үезинде.

В. ЧАДАМБА.
Авторнуң фотолары.

БУДУК-БҮРҮНҮ ЭРТЕ БЕЛЕТКЕЭНДЕ — МАЛГА ХООЛУЛУГ ЧЕМ

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Ниитиниң малынга сиген белеткелинче Чөөн-Хемчик районнуң колхозтар болгаш совхозтарының ажыл-ишчилери улуг кичээнгейни салып турар. Бо хүннерде районнуң сиген шөлдеринде сиген белеткээр 28 звено, 350 ажыг кижи ажылдап турар. Олар сөөлгү хүннерге чедир 967 га черниң сигенин кескеш, оон 400 ажыг гектарының сигенин бөлгеш, 320 тонна сараатты тургускан.

Сиген белеткелинин ажылын «Чыраа-Бажы» совхоз өскелерден организастыг чоруп турар. Ында сиген белеткээр 8 звено база 40 ажыг хол кадыырлыг кижилер ажылда хаара туттунган. Олар 97 тонна ситенни сараттаан. СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Алдан-Маадыр» совхозтарның дирекциялары сиген белеткелинин ажылын идепкейжиткен.

Районнуң ажыл-агыйлары 300 тонна будук-бүрүнү белеткээр тургаш, 60 тоннаны ажыр күүседип, эки ажылдаан. «Сут-Хөл», «Чыраа-Бажы» совхозтарның, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң ишчилери будук-бүрү белеткээр онаалдазын ыракта ажыр күүседеш, пландан ажыр белеткээрин уламчылавышаан.

«Тыва» совхозтуң дирекциязы мал чемниң белеткелин багай чорудуп, мынчага чедир чангыс тонна-даа сиген сараттап албаан. «Большевик» совхоз сиген белеткелин чорудуп турза-даа, оон организастыг чоруу кошкак. Ажыл-агыйларның дирекциялары мал чемниң белеткелинде четпестерни чайлаткаш, ажылды шапкынчылар үе келген.

М. СЕВЕН.

БҮГҮ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛГАН

ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң дирекциязы, партия болгаш профэвилел организациялары ниитиниң малынга четчир санныг чем курлавырларын белеткеп алырынче кол кичээнгейни бо хүннерде салып турар.

Ажыл-агыйда сиген белеткээр механизастаттынган 5 звенону тургускан. Ында эргежок чугула техниканы болгаш мергежилдиг механизаторларны быжыглаан.

Чамгы үеде сиген белеткээр звеноларның кежигүннери боттарының мурнунда салдынган сорулганы күүседири-биле кызымак ажылдап турарлар. Олар 300 ажыг гектар черде тарган чаңгыс чылдыг, үүс хире га шөлде чайгаар үнген сигенни кескен. Звенолар 100 тонна сигенни сараттап тургускан. Петр Ермолаевтың удуртуп турары звено эки ажылдап, сараттаан ол сигеннің чартык хирезин белеткээн. Мында Сүлүдүм Багай-оол, Семен Сиирин, Михаил Ойнаров, Владимир Захаренко ышкаш эки ажылдап турарлар бар.

— Бистиң совхозтуң ишчилери 3.500 тонна сигенни белеткээр, 1.100 тонна сенажты, 28 мун тонна силосту салыр сорулгалыг: Онаалда улуг. Сигеннин үнүжү база шоолуг эвес. Ынчалза-даа ниитиниң малынга четчир санныг чем курлавырларын тургузар дээш бүгү-ле хемчеглерни алыр бис — деп, совхозтуң кол агроному Иван Андреев биске чугаалады.

Ч. САЛЧАК.

Таңды район.

КОЛ КИЧЭЭНГЕЙНИ БҮДҮРҮЛГЕ АЙТЫРЫЫНЧЕ

«Тыва кобальт» комбинаттың профэвилелиниң каттышкан комитеди (даргазы В. Самойлов) бүдүрүлгенин мурнунда салдынган сорулганы чедиишкиннериг күүседиринче бүгү күш-ажылчы коллективтернин күжүн мобилизастап, социалистиг чарышты дээштиг кылдыр организастаар дээш организастыг ажылдарны күштелдирген.

Бригадалар, цехтер бүрүзү бот-боттарының аразында чарган социалистиг чарыштың керээлерин күүседиринче кол кичээнгейни салып келген. Ажылчыннарның барык шуптуау социалистиг хүлээлгелиг, инженер-техниктиг ажылдакчылар хууда чогаадыкчы планнарлыг.

Социалистиг чарыштың түннелин ай, квартал санында үндүрүп, месткомнарның, профбөлүктернин хуралдарынга чугаалажып турар. Чарыштың тиилекчилеринге «Эн эки ажылчын» деп атты тыпсып, оларны хүндүлел самбыразынга болгаш дептеринге киирип, оларга хамаарыштыр өске-даа шаннал-макталдарны ажыглап, белектерни тыпсып турар. Бирги черни алган күш-ажылчы коллективке чарыштың негелдезин ёзугаар шилчиир Кызыл тукту болгаш акша шаннарын тыпсып, оларга турасказадып Күш-ажылчы алдарның тугун көдүрүп турар.

Профэвилел амыдыралы

Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр дээш шимчээшкинде комбинаттың 812 ажыл-ишчилери хаара туттунган. Чоокта чаа септелге-механика цегинге коммунистиг күш-ажылдың коллективи деп бедик атты тывыскан. Ол цехтиң ажыл-ишчилери күш-ажылды организастаарын бедик деннелге тургузуп, продукцияның бот-үнезин чиигедирин чедип ап турар. Мында күш-ажылдың болгаш хөй-ниитинин сагылга-чурумун үрээр, ажыл шагындан озаллаар чоруктар барык чок. Ол коллективте күш-ажылды эртемге үндезилеп, организастаар болук чамдык ажылдарны чоруткан. Күш-ажылды организастап турарын олар өөренип, эки арга-дүржүлганы нептередип турар.

Ылангыя бүдүрүлгенин чаартыкчылары болгаш чогаадыкчылары Н. Потылицын, Д. Куулар, Д. Оюн болгаш өскелер-даа чогаадыкчы ажылга идепкейлиг киржип, элээн хөй чаартыкчы саналдарны киирген. Н. Потылицынын чаартыкчы саналын бүдүрүлгеге шиигээткенинден 10 мун рубльдин акша-хөренгизи камнаттынган. Ол-ла цехте ажылдап турар мурнакчылар В. Вонинский, А. Шеглов, И. Шуклин, В. Торбатюк олар боттарының дүржүлгазын аныяк ажылчыннарга дамчыдып, оларны кижизидери-биле дагдынып алганнар.

Комбинатта бүдүрүлгенин локтаамал ажылдаар чөвүлел хуралын бүдүрүлге-техниктиг киллистин начальниги М. Поляков удуртуп турар. Ук хуралга бүдүрүлгенин ажыктыын бедилер талазы-биле болгаш өске-даа чугула айтырыгларны сайгарып, тускай хемчеглерни ап турар. Бо чылдың эгезинден бээр даг бүдүрүлгезинин курлавырлары болгаш перспективаларының болгаш продукцияның шынарын акижидип, чидириглерни эвээжедиринин талазы-биле айтырыгларны чугаалажып келген. Ол айтырыгларны оон президиум кежигүннери ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның санал-онаалдарын барымдаалап тургаш, баш бурунгаар белеткээн.

Бүдүрүлгенин технологтуг шугумнарын болгаш дериг-херекселдерин механизастаар болгаш автоматчыдар айтырыгларга Бүгү-эвилелдин чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар ниитилелинин кежигүннери улуг дузаны чедирип турар. Комбинатта эртем-техниктиг ниитилел чөвүлелин кол инженер Д. Монгуш удуртуп турар. Ол чөвүлелде даг металлургиязының болгаш электри-механика болгаш тудугнун ийи секциязы тургустунган. Олар күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаар талазы-биле планда көрдүнген 19 айтырыгларны херек кылында боттандырганының түннелинде бүдүрүлгеге 50 мун рубль түннүг акша камнаттынган.

Комбинатта профэвилелдин каттышкан комитеди бүдүрүлге айтырыгларынче улам хаңылап кирип, социалистиг чарышты калбак нептерелдиг кылдыр организастааны планныг сорулгаларны күүседиринге дээштиг салдарны чедирип турар. «Тыва кобальт» комбинат бо чылдың бирги чартыында продукция бүдүрер планын 101,1 хуу, сайгарылга планын 100,4 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың бо үезинде деннеэрге продукция бүдүрер хемчээли болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү база бедээн. Моон түннелинде коллектив республиканың бүдүрүлгелер аразында чарышка ийиги кварталда ийиги черни алгаш, II чергенин дипломубиле шаннаткан.

Бо бедик темпини кудулаттпас талээде профэвилел комитеди ажылчыннар ортузунга организакчы болгаш политмассалыг ажылды ам-даа күштелдирер ужурлуг.

Б. САВЫР.

ХҮЛЭЭЛГЕ КҮҮСЕЛДЕЗИН ХЫНАП ТУР БИС

Республиканың чаржып турар районнарының ажаап алышкын техниказын септеп турары 1974 чылын июль 22-де хуу-биле.

Чарыштыг районнар	Комбайннар септээр планны күүсеткени
Бай-Тайга	14,8
Барыын-Хемчик	26,5
Мөнгүн-Тайга	—
Өвүр	—
Чөөн-Хемчик	86,2
Улуг-Хем	59,6
Таңды	17,2
Каа-Хем	42,7
Бии-Хем	40,7
Тожу	33,3
Тес-Хем	13,3
Эрзин	26,7
Кызыл хоорай Советі	31,4
Республика ниитизи-биле	40,4

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылы — 1974 чылдың чаа дүжүдүн ажаап алырынга хереглээр техника септелгезин дүрген болгаш шынарлыг чорудар дээш чарышка Чөөн-Хемчик (86,2 хуу), Улуг-Хем (59,6 хуу) районнар мурнуку одуругда чоруп турары үстүнде көргүскен саннардан илдендир. Оон дараазында Каа-Хем (42,7 хуу), Бии-Хем (40,7 хуу) районнар кирип турар.

Республиканы ниитизи-биле алырга, ажаап алышкын техниказының септелгезинин темпизи оожум болуп турар. Ылаңгыя тараалан район болур Таңды 233 тараа комбайнының дөңгүп-ле 40-ин септээн, азы 17,2 хуу болган. Ол ышкаш комбайннар септелгезин Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Эрзин, Тес-Хем районнар кончуг оожум чорудуп турар.

Түс-түс ажыл-агыйларны алырга, «Сут-Хөл», СЭКП-ниң XXII съездиин аттыг, «Алдан-Маадыр», «УТКА 25 чылы» совхозтар тараа комбайннарының септелгезин бүрүн доозуп алган. Ынчаарга чамдык ажыл-агыйлар ажаап алышкын техниказының септелгезин ам-даа эгелевээни мырынай алдептиг. Чижээ, «Тээли» совхоз 12 комбайндан, «Россия» совхоз 22 комбайндан чангысты-даа септевээн. «Шекпээр» совхоз 18 комбайндан дөңгүп-ле ийини. Жданов аттыг совхоз 15-тен 4-ту, Тока аттыг совхоз 29-тан 9-ту, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз 42-ден 13-ту. «Тиилелге» совхоз 60-дан 6-ны септээш, хожудап турар.

Моон алгаш көөрге, ажаап алышкын техниказын септээри оожумнап, дүвүренчиг байдалда таваржып турар-дыр. Республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозу, Совхозтарның бүдүрүлге каттыжыышкыны, «Сельхозтехниканың» республика каттыжыышкыны, районнарның көдээ ажыл-агый эргелелдери ажаап алышкын техниказын дүрген болгаш шынарлыг кылдыр септээрин хандырар дээштиг хемчеглерни дарый алыр херек.

ХАНДЫРЫЛГАНЫ ЭКИЖИДЕР ДЭЭШ

«СЭКП обкомунуң ийиги пленумунуң түннелдери болгаш районнуң партия организацияларының сорулгаларының дугайында» айтырыгны чоокта чаа партиянын Тес-Хем райкомунуң активинич хуралынга чугаалашкан. Садыгның, коммунал болгаш амыдырал хандырылгазының ажылдакчылары чоннуң хереглелдерин хандырар, ачы-дуза чедирериниң чаа арга хевирлерин нептередип, оон культуразын бедидер талазы-биле чамдык чүүлдерни кылып турар. Актив хуралынга илеткелчи, партиянын Тес-Хем райкомунуң секретары Л. Фандюшин болгаш санал бергеи эштер ол дугайын демдеглээн. Районнуң хереглекчилер ниитилели сөөлгү үш чылдың болгаш бо чылдың бирги чартыының планнарын күүсеткен.

Актив хуралы четпестерни сайгарып, ону чайлаарының айтырыгларынче кичээнгейни угландырган болгаш оларны эдер хемчеглерни хүлээп алган доктаалынга тодаргай айыткан.

Салыг болгаш ниитиниң чемненилгеени организастап турары ам-даа багай. Магазиннерде бар бараанның ассортиментизи эвээш. Столоваяларның аъш-чеми янзы-бүрү хевирлиг эвес, шынары чавыс. Өре-самчыгдал сөөлгү чылдарда эвээжезе-даа, ам-даа бар, оон ниити түүү барык-ла 114 мун рубль четкен.

Коммунал - ажыл-агый черинин комбинады планныг онаалдаларын үш чыл улай күүсетпээн, каражалыг ажылдап турар. Суур чаагайжыылгазын четпес организастаан. Амыдырал хандырылга комбинады чоннуң ачы-дуза чедирер ажылды кошкак тургускан. Идик, шак септээр, чурук тыртыгыр пехтео ажылдавастаан. Көдээде малчыннарга ачы-дуза чедирилгези чогуур негелдеге четпес.

Хандырылганың бо чугула алырында коллективтерде кижилер-биле ажылды партия, профэвилел, комсомол организациялары кошкаткан. Ажыл шагы үзер таварылгалар хөй. Социалистиг чарышты четпес организастаан, мурнакчы арга-дүржүлганы нептеретпейн турар.

Садыгны, коммунал болгаш амыдырал хандырылгазын экижидериниң бүгү хемчеглерин ап чорударын райпо баштаар черинге (даргазы О. Балан-оол), коммунал-ажыл-агый черинин комбинадынга (начальниги Ч. Борбак-оол) болгаш районда чоннуң амыдырал хандырылга комбинадынга (эргелекчизи О. Тоюндуп) партия активинин хуралы даасканы.

А. ДЕМБРЕЛЬ.

БЕЛЕННЕРИ — АЖЫЛДААР БРИГАДАЛАРЫНДА

Тараа ажаап алышкынынга киржир комбайннарны чогуур үезинде эки шынарлыг септеп доозар дээш Тываның көдээ ажыл-агый дүржүлга станциязының механизаторлары кызымак ажылдап турар.

Септекчилер 16 комбайнны белениниң шугумунда тургускан, бо айның тенчүзүнге чедир тос комбайн септелгеден үнер. Станция он чаа комбайнны садып алган, оон сезин ажылдаарынга белен ныылдыр эптеп тургускан. Артыкан техниканы дүжүт ажаап алышкынны эгелээже чедир бүрүн доозар сорулганы механизаторлар салган.

Комбайннар септеп турар кижилер боттарының мурнунда харыысалгалыг хереги эки билирлер. Ынчангаш септекчилерниң аразында мурнакчылар эвээш эвес. Оларга Михаил Сырчин, Оюн Темир-оол болгаш өскелер-даа хаамаржыр.

Механизатор Оюн Темир-оол септекчилер ортузунга социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Ол июнь үезинден бээр комбайннар септелгезинде хаара туттунган. Бо аразында үш комбайнның мотордан өске кезектерин септеп доосканы. Кылдынган ажылдың шынары багай эвес.

Дүржүлга станциязының машина-трактор мастерскаязынга септеттинген комбайннарны дораан-на ажылдаар хову бригадаларынга чедиргеш, чысиаап тургузуп турар.

Септекчилер хүлээлгезин күүседиринге долу бузурелдиг.

Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТАРДА: (солагай таладан) септеттинген комбайннарны хову бригадаларынче аппар чоруурун; мурнакчы септекчи Оюн Темир-оол.

А. СОДУНАМНЫҢ фотолары.

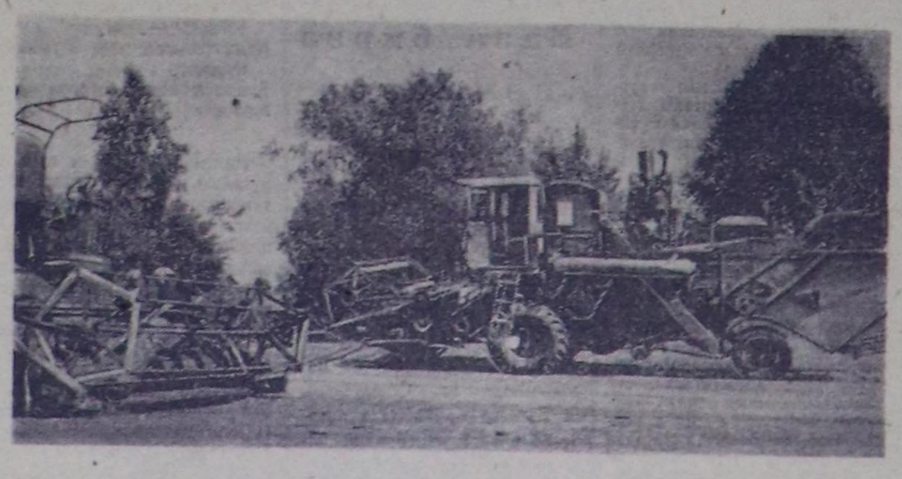

ЭРЗИНИҢ АНЫЯК ИШЧИЛЕРИ

Баш хонук бурунгаар ВЛКСМ Эрзин райкомунуң бюрозу «Комсомол эге организацияларының, комсомолчу аныяктар коллективтериниң болгаш көдээ ажыл-агыйда хаара туттунган аныяктарның тустус мергежилиниң аайы-биле 1974 чылдың II-ги кварталында түннелдериниң дугайында» айтырыгны чугаалашкан. «Коммунизмче орук» колхозтуң комсомол эге организациязын организациялар аразында чарыштың тиилекчизи деп санаш, аная ВЛКСМ ТК-ның «СЭКП-ниң XXIV съездизинин шиитпирлерин күүседиринге чедиишкиннери дээш» деп шилчиир вымпелин тывыскан.

Ынчаарга комсомол эге организацияларының аразында мал ажылдакчыларының Бүгү-авилел социалистиг чарыжынга киришкен. «Чаа орук» колхозтуң комсомол эге организациязы тиилекчи болган. Ынчангаш ол организация база ВЛКСМ ТК-ның «Мал ажылдакчыларының Бүгү-авилел социалистиг чарыжынга идепкейлиг киришкен комсомол эге организациязынга» деп шилчиир вымпел-биле шаннаткан.

Районда комсомолчу аныяктарның хойжу бригадаларының аразында калбарган чарышка 100 хойга онааштыр 96 хураганны камгалап алган, а малдың өлүп хораар чоруун эрткен чылга бодаарга 33,7 хуу эвээжеткен «Чаа орук» колхозта ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутаты А. С. Соянга удуртқан бир дугаар хойжу бригада (комсорг Ш. Чаш-оол) бирги черни эдлээн. Ынчангаш бригада ВЛКСМ Төп Комитединин шилчиир вымпелин чаалап алган.

Оон ангыда бюро түс-түс мергежил аайы-биле тиилекчилерни база илереткен. Районнуң аныяк хойжуларының аразында чарышка 100 хойдан 103 хураганны камгалап алган. «Чаа орук» колхозтуң малчыны Э. Дупченни тиилекчи деп санаш, аная «Районнуң эн эки аныяк хойжузу» деп атты тывысқан.

А аныяк саанчылар аразында калбарган социалистиг чарышка бир инекке онааштыр 856,5 литр сүттү саап алган Ленин аттыг колхозтуң саанчызы О. Маалы бирги черже үнүп, «Районнуң эн тергиин аныяк саанчызы» деп хүндүлүг аттың эдилекчизи апарган.

Аныяк трактористер ортузунда чарышка ниитизи-биле 448,98 га черни андарган ол-ла колхозтуң аныяк трактористи А. Шыдыраа тиилекчи боолу. «Болунуң мергежилинге эн эки кижи» деп атка четкен. Ынчангаш 3-ну квартала Эрзинниң бүгү ажылчын аныяктары үстүнде алы кирген мурнакчыларга күш-ажылчы көргүзүглери-биле деннежир дээш улам шалыпчы ажылдар дээрзинге бузурел улуг.

С. МОНГАЛ.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ЧЕДИИШКИННИГ ТҮҢНЕЛДЕР

Акы-дуңма социалистиг чурттар боттарының улус ажылагый хөгжүлдезиниң бо чартык чылда түңнелдерин үндүрүп турар. Ол чурттарның статистика эргелелдериниң дыңнадыгларын өзугаар алырга, социалистиг кады ажылдажылга чурттарының экономиказы чедиишкинниг хөгжүп турар.

● **ВАРШАВА.** ПУР-нуң Статистика эргелелиниң дыңнадыын өзугаар алырга, үлетпүр бүдүрүлгезин дүрген темп-биле хөгжүп турар, ооң көргүзүү бо беш чылдың баштайгы үш чартык чылында түңнелдерден ыракта бедик болуп турар. Үлетпүрде ажылдап турар бир кижиге хамаарыштыр күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 10,1 хуу өскен.

Бүдүрүлгенин дүрген хөгжүп турарының түңнелинде чонвуң орулгазы өскен.

Садып-сайгарган продукцияның хемчээли 12,7 хуу өскен. Бүдүрүлгенің аңгула кылыгларындан чиик машиналар, магнитофоннар, радиоприёмниктер, трикотаж, металлдарны базыышкын күжү-биле ажылдап кылыр машинэлар бүдүрери дыка өскен.

● **ПРАГА.** Эрткен чылдың ол-ла үезинде деңнээрге, бо чартык чылда чурттуң үлетпүр бүдүрүлгези 6,2 хуу, тудуг ажылдарының хемчээли — 7,3 хуу өскен. Үлетпүр бүдүрүлгезинде өзүлдеп күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң күсели-биле чедип алган.

Ортумак ажыл төлевири эрткен чылдың алды айларынга деңнээрге, бо чартык чылда 3,1 хуу, үүрмектеп садар-бараан саарылгазы 8,3 хуу өскен, 48,5 муң чаа квартираларны тутхан, даштыкы садыг саарылгазы 26,3 хуу өскен.

● **БЕРЛИН.** Бо юбилейлиг чылда ГДР-ниң ажылчы чонвары улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Бо чартык чылда чурттуң национал орулгазы 5,5 хуу өскен. Үлетпүр продукциязын бүдүрер талазы-биле күрүениң планныг даалгаларын ажыр күүсеткен. Үткуштур планнарны ажыр күүсеткенинің ачызында 1,3 миллиард марканың үлетпүр продукциязын пландан ажыр бүдүрген.

Үлетпүр алырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 6,7 хуу ажыр күүсеткен. Бо херекке чаартыкчылар шимчээшкинде хаарэ туттунган 750 муң ажылчы чон улуг үлүгүнү киргген. Эртем-техниктиг даалгаларны план өзугаар шиитпирлээринге улуг депшилге чедип алдынган. (СЭТА).

СОЦИАЛИЗМ БОЛГАШ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

ВАРШАВА. (СЭТА). Польша Улус Республиканың 30 чылынга тураскааткан юбилей байырлалдары, аңаа СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң барып киришкени — польша солуннарының кол-ла темазы болбушаан. «Төрээн чурттуң чаагай чоруунга чаңгыс эптиг болур чоруктуң көргүзүү», «Эш Л. И. Брежнев найыралчы Польшага аян-чоруун доосканз» деп эгелер-биле солуннар шуптузу Варшавага шериг парадының болгаш аныяктар чыскаалының дугайында, ПКАП Төп Комитединиң Бирги секретары Э. Герек-биле болгаш өске-даа удуртукчуларбиле кады СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң аңаа киришкениниң дугайында тодаргайы-биле тайылбырлап бижип турар.

Социалистиг Польшаның 30 чылынга тураскааткан байырлалга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң киришкени бузулбас польша-совет найыралдың чайыннанчак көргүзүү болганын «Трибуна люду» солун бижээн.

Ол солун Варшавага болган шериг парадының дугайын бижээш, мынчаар тайылбырлаан: «Бистиң солдаттарывыс Польшаның партия болгаш чазак удуртукчуларының база бистиң хүндүлүг аалчывыс — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Леонид Ильич Брежневтиң мурну-биле чыскаалыпкаш, базып эрткеннер. Ындыг байырланчыг үеде ооң хөрээнге Польшаның эң бедик дайынчы шылгаралдың демдээ — Виртути Милитари орденниң Улуг Крезиниң чайнап турганы ханы утка-шынарлыг болгаш өөрүнчүг боон турган. Польша Улус Республиканың чазаа эш Л. И. Брежневти ол орденбиле бистиң чуртту хостаарының херээнге ооң салыышкыны дээш шаннаан.

Бистиң черивиске үжен чыл иштинде боо даажы дыңналбаан деп, «Жиче Варшавы» солун бижээн. Бистер өндүр улуг социалистиг өг-бүледе айыыл чок байдалда, амыршөлээн чурттап турар бис. Ындыг айыыл чок байдалда турар болганывыста, бистер, бөрттериндe кылыл сылдыстарлыг болгаш эзирлериг миллион-миллион солдаттарның дугайын, дайзынны чылча шапкаш, балыг-быыхын польша черни хостаан солдаттар дугайын утпас ужурлуг бис. Дайын үезиниң генералы, тайбыңныг улуг улузунуң удуртукчузу эш Л. И. Брежневке сейм хуралынга тыывыскан Виртути Милитари орденниң Улуг Крези дээрге, эрткен үениң база ынчан эгелеп салдынган ахы-дуңма, найыралчы өзүнүң дугайында херечилел-дир.

«Польша улус амгы үениң сайзыраңгай ниитилелин шалыпкын өзу-биле тургузуп турарының дугайын «Слово повшехне» солун демдеглээн. Польшаның кызыгаарларын керээлер-биле, ПУР-нуң Чепсектиг Күштери-биле, Совет Эвилелиниң дузазы-биле болгаш бистиң өске-даа эвилелчилеривис-биле камгалап турар деп, ол солун демдеглээн. Польша бодунуң хууда быжыг туружу-биле, Советтер чурту-биле найыралдың болгаш кады ажылдажылганың ачызы-биле делегейде төлептиг черни ээлеп турар. Л. И. Брежневтиң онзалап демдеглээни ышкаш, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, Совет чазак Польша улам күштүг, хамаарышпас болгаш демократтыг күрүне болурун кажан-кеезеде чалбыыштыы-биле күзеп келгенин ол солун айтып бижээн.

ПРАГА. Чех мастерлериниң XIV үүс чылда-ла тутканы Влтава хемни кешкен Карловы дээр эрте-бурунгу көвүрүгү чаартыры доозулган. Чараш скульптуралар-биле каастаан ол көвүрүг Праганың эң хөөчүн тудугларының бирээзи бооп, бо хүннерде-даа чонга ажык-дузазын көргүзүп турар. Ортаакы үүс чылдың архитектуразының ол тураскаал тулуун камгалаары-биле ооллап автомобилдер маңнаарын хоруп каан. Ынчангаш ооллап үргүлчү-ле дыка хөй чадаг кижилер эртип турар.

ЧТК — СЭТА-ның фотозу.

ГКП ТК-НЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ПАРИЖ. (СЭТА). Грециянын Коммунистиг партиязы Кипрниң херектерин даштыкыдан холгаарлап турар чорукка удур шиитпирлиг туржуп турар. Нейтралдыг болгаш демократтыг Кипрниң догунаан турарын НАТО хүлээп көрүп шыдавас, Киприи НАТО-нуң стратегтиг эрге-ажыктарынга бараан болур база кылдыр көрүксээр сагыштыг деп, Грециянын Компартиязының ТК-зының медеглелинде демдеглээн. Медеглелди «Шынның үүн» радиостанция дамчыткан. Ортулукта чурттап турар гректер биле туруктарының арызынга чөпшээрежилге чедип алырынга НАТО чогум-на ооң ужурунда шаптыктап турардыр деп, медеглелде демдеглээн.

ГКП Кипрниң херектерин грек шериг эрге-чагырганың холгаарлаарынга удурланып келген деп, медеглелде ооң ынай чугаалаан. ГКП ол ортулукче Турциянын шериг күжү-биле киреринге база удурланып келген. Бистиң партиявыс национал гвардияда грек офицерлериниң, ортулукта чеде берген турк шериглериниңдаа Кипрден чоруй барган турары дээш демисежир. Грециянын Компартиязы Кипрниң национал хамаарышпас чоруун болгаш бүдүн девискээрлиг турарын бүрүнү-биле деткип тур.

Грециянын болгаш Кипрниң национал эрге-ажыктарын хандырар чүве болза грек улуска дөгеп турар авантюристиг дайын эвес, харын грек улусту шериг диктатуразындан чайладып, чаа демократия тургузуп тургаш, ону хандырары болур деп, медеглелде чугаалаан.

ГКП диктатурага удур бүгү партияларны болгаш организацияларны киришкинин тургаш грек чазакты тургузарынче кыйгырган. Ол чазак бүгү чурттарның тайбыңга ынак күштеринге даянгаш, бар турар чорудээлерни тайбың арга-биле шиитпирлээр ужурлуг. Ук чазак Кипрден даштыкы чурттарның бүгү шериг күштерин чайладырын чедип алыр, ооң хамаарышпас чоруун, бүдүн турарын хандырар болгаш президент Макариостуң хоойлу өзугаар чазаан деткиир ужурлуг.

Грециянын ол чазаа грек улустуң эрге-шөлээлиг турарының магадылалын бээр, бүгү партияларның болгаш организацияларының ажыл-чорудулгазынга хостуг эрге-шөлээни тыпсыр, улустуң тура-соруун хостуг илергейлээр эргелиин бадыткаар ужурлуг. Ук чазак хамаарышпас даштыкы политиканы, чурттуң иштики херектерин империалистиниң холгаарлаар чоруу чокка, тайбының политиказын чорудар ужурлуг.

КИПРНИҢ ЧАА ПРЕЗИДЕНТИЗИ

ПАРИЖ. (СЭТА). Никозиядан кээп турар медээлерни өзугаар алырга, Кипрниң адаттыныкчы «президентизи» Самсон болуунун албан-хүлээлгезинден дужүп турарының дугайын чарлаан. Шериглериниң кылган эргилдезинин соонда эрге-чагырганы ол алган турган. Кипрниң төлээлекчилер палатазының (парламентизинин) даргазы Глафкос Клиридис Кипрниң чаа президентизиниң албан-хүлээлгезин алган.

Парижте Кипрниң элчин черинин төлээлекчизиниң медеглээни: Г. Клиридис КНО-нуң Нью-Йоркта штаб-квартиразынга болгаш КНО-нуң Кипрге тайбың камгалаарының күштериниң командылал черинге президент албан-хүлээлгезин ооң «түр када» ээлеп алганының дугайын дыңнаткан. Ол дээрге, «архиепископ Макариостуң келиринге эжикти ажыдып турары ол-дур» деп бодап турарын төлээлекчи илереткен.

КИПРДЕ БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң июль 20-деги аткылажыышкынны соксадыр дугайында резолюциязын өзугаар ында мржым-шыпшың бооп турар. Ынчалза-даа июль 24-те дүнезинде база даң бажында Никозияга болгаш Киренияга ийи-чаңгыс аткылажыышкын дыңналып тургулаан.

Никозияда болгаш ортулуктуң өске-даа хоорайларында амыдыралдың чогумчалыг апар чыдарының демдектери көстүп келген. Чижээ, кипр найысылалдың чурттакчылары июль 23-те боттарының бажыңнарындан бир-ле дугаарында үнгүлеп, аъш-чем курлавырларын тыптынып алыр аргалыг болган. Улуг порт хоорай болур Фамагустада кафелериниң болгаш магазиннериниң эжиктери ажыттынган.

Ортулуктуң хоорайларының болгаш чурттакчылыг черлериниң чоңу кадыг-дошкун тулчуушкуннарның үрегдээн чүүлдерин арыглап, катап тургузуп эгелээн.

* * *

ЛОНДОН. (СЭТА). Кипрниң президентизиниң албан-хүлээлгезин түр алган Г. Клиридис мээн бирги чергелиг-чорудлгам—ортулукка дайылдажыышкынны соксадыр дугайында шиитпирин сагыыры болур деп медеглээн.

Июль 23-те Г. Клиридис ортулуктуң турк общиназының баштыны Р. Денкташ-биле ужурашкан. Аңаа ортулуктуң грек болгаш түрк общиналарының аразында харылаалларны чогумчалыг болдурарының айтырыгларын чугаалашкан боор деп билдинип турар.

* * *

АНКАРА. (СЭТА). Турциянын премьер-министри Б. Эджевит медеглел кылгаш, Кипр ортулукту эжелээр азы чуртка кадар-даа дээн кандыг-даа бодал Турцияга чок турган деп медеглээн. Чугаа үүгле шериг үймээнинин мурнунда турган конституциялыг тургузугну катап тургузарының дугайында бооп турар.

Кипрге үш хүн дургузунда дайылдажыышкыннарының түңнелинде Турциянын чидирин 57 кижи өлгөн, 182 кижи балыгланган болгаш 242 кижи ис чок читкен—деп, премьер-министр дыңнаткан.

* * *

ЛОНДОН. (СЭТА). Чурттуң дүрүм өзугаар чазаанга удур үймээн үндүрген шериглер Кипрниң президентизи Макариостуң 2 муң хире талалакчыларын өлүрген деп, Социалистиг интернационалдың чиңгине секретары Г. Яничек аңаа дыңнаткан.

Израиль ужар чүүлдүң халдаашкыннары

БЕЙРУТ. Израильдың ужар чүүлү Аркуб девискээринде мурнуу-ливан суурларже халдаан. Алды израиль хыдыкчы-бомбалакчы самолёт тайбың хамаатыларының бажыңнарын бөвлап, бомбалаан. Бажыңнарының чамдыызы үрелген, көдээ ажыл-агыйының тарылга шөлдеринге каража таварышкан.

Израиль самолёттар Ливанының өөн өске-даа девискээрлериниң агаар дедгемиче база шургуп киргген. Олар Бейрутту үш катап тегерип эрткен.

Израиль ужар чүүлдүң халдаашкыннары

БЕЙРУТ. Израильдың ужар чүүлү Аркуб девискээринде мурнуу-ливан суурларже халдаан. Алды израиль хыдыкчы-бомбалакчы самолёт тайбың хамаатыларының бажыңнарын бөвлап, бомбалаан. Бажыңнарының чамдыызы үрелген, көдээ ажыл-агыйының тарылга шөлдеринге каража таварышкан.

Израиль самолёттар Ливанының өөн өске-даа девискээрлериниң агаар дедгемиче база шургуп киргген. Олар Бейрутту үш катап тегерип эрткен.

Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң резолюциязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Кипрде байдалдың чидигленгенинге холбаштыр КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлели июль 23-түң дүнезинде далаштыг чыгып хуралдааш, ук Чөвүлелдиң июль 20-де үндүрген резолюциязын шыңгыы сагыырынче бүгү талаларны кыйгырган.

Ол резолюция аткылажырын деп-дораан соксадырынче, Кипрниң конституция өзугаар чазаан хүлээп көвүрүнче, республиканың иштики херектерин даштыкы чурттарның шериг күжү-биле холгаарлаарын соксадырынче болгаш ооң девисизэринден даштыкының шериг ажылдакчыларын, оларбиле катай Кипрниң национал гвардиязында албан хаап турар грек офицерлерни үндүреринче кыйгырган.

Кипр айтырыының талазы- Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң чаа резолюциязы бир үн-биле чүүлдүг деп көрдүнген.

Греция-да байдал

АФИНЫ. СЭТА-ның корр. В. Сафроновтуң дамчытканы. Июль 24-түн эртенинде, дорт шакта, ол дүне Парижтен чедип келген К. Караманлис Грециянын чаа премьер-министри болурунун дангыраан хүлээп алган. К. Караманлис аэропортка келгеш, чуртта тургустунган кризисти үзүткүлер болгаш ужур-дурумнуг болгаш демократтыг чорукту катап тургузар дээш бодумдан хамааржыр бүгү чүүлдерни кылыр мен деп чугаалаан.

Грек чазактың шиитпири

АФИНЫ, июль 24. (СЭТА). Премьер-министр К. Караманлис баштаан Грециянын чаа чазаа шериг эрге-чагыргазының шииткени бүгү политиктиг хоруудаттырганнарны азы истелгеде туруп турар бүгү кижилерни хостаар дугайын чарлаан. Бүгү политиктиг хоруудаттырганнар, ооң иштинде № 509 хоойлу өзугаар антикоммунистиг ажыл-чорудулгазы дээш шиттиргеннер хосталганы алыр.

Бүгү концлагерьлерни, ооң иштинде Юра ортулукта айыылдыг концлагерьни тарадырын чарлаан.

Чурттуң чаа чазаа архиепископ Макариосту Кипр Республиканың президентизи болгаш чазактың дүрүм өзугаар баштыны деп хүлээп көргенин премьер-министриң ораакчызы болгаш Грециянын даштыкы херектер министри Г. Маврос ол хүн медеглээн. Греция «Кипр талазы-биле КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң резолюциязы-биле долу чөпшээрежип турар» деп, ол база дыңнаткан.

Анголада эрге-чагырганы шериг кижилерге дамчыдып берген

ЛИССАБОН. (СЭТА). Анголаның эрге-чагырганы шериг эрге-чагырганың төлээлекчилериге бүрүү-биле шилчилип берген деп, Лиссабонда чарлаан. Анголага чораан тускай комиссия чаныр келгеш, Анголаның административтиг төвү — Луандага тайбың байдалды тургузарын бырымдаалаш, шыңгыы хемчеглер алыр деп санаалдаан соонда, Португалиянын чаазаа ол шиитпирин үндүрген.

Ак кештиг чурттакчыларның аразындан барыын үзелдиг дүржок идегеттер Португалиянын контролюнда турар ол африк девискээрге колония өзү-чурумун дүжүрерин шаптыктаар дээш, эрткен неделяда сөөк-язы ылгаар месилдежиишкиннер үндүрер чөнгээ кылган. Ооң түңнелинде 54 кижи өлүрткен, ийи үүс хире кижи балыгланган.

Хунтаның үүлгедии

БУЭНОС-АЙРЕС, июль 24. (СЭТА). Чилиде шериг хунтазы чуртта террорну болгаш бастып-дорамчылаар чорукту уламчылап турар. Сантьягодан келген медээни өзугаар алырга, «хоралакчы чорук» дээр чүүлдү «болдурбазы-биле» хунтаның полиция күштери бүгү чуртка хемчегни алган. Эрткен неделяның төнчүзүнде 11 муң хире чили чонну «тудуп, байысаган» болуп турар.

Тайылбыр булуңу

ПАПУА—ЧАА ГВИНЕЯ

Папуа—Чаа Гвинея, девискээри КНО-нуң хайгаарадында болгаш Австралияның башкарылгазында турып турар чурт. 1973 чылдың декабрь 1-де бодунун хамаарышпас чоруунче ол чугула базымны кылган. Порт-Морсби хоорайга болган өзуладга девискээрин боду башкарар кылдыр чарлаан (иштики бот-башкартынар эргени алган).

Папуа—Чаа Гвинея—чурт Чаа Гвинея Ириан ортулуктун чөөн талазын, Бисмарк архипелагын, а ол ышкаш Оожум океан бассейнинде Соломонов ортулуктарының сонгу талазында белүк ортулуктарын эзлеп чыдар. Чурттакчы чону—2580 муң кижи. Чурттун иштики девискээри—473,2 муң дөрбелчин километр. Төвү — Порт-Морсби хоорай.

Экономиказы. Кол экономиказы—көдээ болгаш ыяш ажыл-агыйы. Кол-кол адырлары—рис, копра, какао, шай, кофе, тоорук, каучук, хөвен ажыл-агыйлары. Көдээ ажыл-агыйының чаа-чаа культуралары болур джут, сизальды нептередиг турар. Ол ышкаш ыяш ажыл-агыйы дыка сайзырган. Эрик чоогунда районнар балык ажыл-агыйын сайзыраныр, далай дүвүнүн байлаан казып тып турар. Аъшчем болгаш ыяш болбазырадыр улуг эвес бүдүрүлгелер ажылдап турар. Казар байлактар-биле бай-даа болза, дагруда үлетпүрү шоолуг сайзыраваан. Папуа — Чаа Гвинеяның экономиказының үштүн ийи кезии австри капиталдың контролюнун адаанда турып турар. Ол чурттун бойдус курлавырларын англи, америк болгаш япон капитал харагалзап турар. Чижээлээрге, америк консорциум Орокелода (Папуаның мурнуу талазы) уран болбазырадыр заводту тудып эгелээн. Чурттун байлактарынче даштыкы капиталдың холгаарлаашкынын болдурбазынче углаган хемчеглерни чаа чазак алыр деп турар. Даштыкы капитал салыышкыннарын кызырар дугайында дурумнерни киирерин чарлаан. Чурттун экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң программазын чазак чөөкта чаа чугаалажып көргеи.

Политиктиг партиялары. Панчу пати 1967 чылда үндезилеттинип тургустунган (ооң баштыны М. Сомаре). Папуа—Чаа Гвинеяның бот-догуннаашкыны болгаш хамаарышпас чоруу дээш ол демисежип турар. 1972 чылда Палатта хуралынга сонгуллаларның түңнелинде Панчу патини долгандыр каттышкан национал партияларның бөлүү хөй олутту алган болган. 1970 чылда тургустунган, ак плантаторларның эрге-ажыын камгалаан барыын үзелдиг күштерниң партиязы—«Юнайтед пати» үндүр кыстырыпкан.

Күрүне тургузуу. Бот-догуннаашкын болгаш хамаарышпас чорук дээш үндезин чурттакчы чонуңуң аразынга калбарган шимчээшкин эргелеп башкарарының чамдык реформаларын чорударынче австрали чазакты 1964 чылда албаладкан. Кандыг-даа боттуг эргелери чок турган хоойлу-дүрүм үндүрер хуралды эң калбак төлээлекчилерлиг Палата хуралы кылдыр эде тургускан. Күүсекчи чөвүлел тургустунган, Палата хуралының сонгаанны министрлер ооң составында киргилээн.

Папуа—Чаа Гвинеяны өскелерге хамаарышпас девискээрлиг чурт кылдыр чарлааныга турасскааткан өзулалга Палата хуралының төлээлекчилериниң хөй кезиниң коалициязының баштыны М. Сомаре кол министриң орнунга дангырак хүлээп ап турган, чурттун иштики бүгү эрге-чагырганы австрали чазактан Папуа—Чаа Гвинеяның Күүсекчи чөвүлелинче шилчээнинин дугайын айтып турар хоойлунун күштүг бооп киргениин дугайын чарлаан. Бүрүн хамаарышпас чорукту алгыжеге чедир камгалал болгаш даштыкы политика айтырыгларын амдыызында Австралия харыылап турар. Чаа чазак Папуа—Чаа Гвинеяның хамаарышпас чоруун 1974 чылдың декабрь 1-де чарлаар деп шиитпирлээн.

Папуа—Чаа Гвинея делегейниң чамдык организацияларының составында хүлээп алдынган. Ук чурттун чонунуң хосталгаже болгаш хамаарышпас чорукче күзел-чүткүлү кызыгаар чок.

Июль 26 — Кубага национал тура халыышкынның хүну

ГАВАНА ПОРТУНДА

Гавананың порту — чурттун кол далай эжии. 1973 чылда аңаа 1.300 хире суднолар, оларнын аразында совет туктарлыг суднолар чораан. Совет Эвилели керээ өзугаар Кубага үлетпүр дериг-хөрекселдерни, янзы-бүрү барааннарны берип турар. Акы-дуңма социалистиг чурттардан, Европадан, Латин Америкадан, Канададан дыка хөй суднолар аңаа чедип турар, Куба 70 чурттар-биле садыглажып турар.

Адаанда чурукта: Балтий далай пароходствозунун «Велиш» теплоходунун мотористери Валерий Кукушкин биле Валерий Терехов куба өннүктери—порт ажылчыннары Мигель Мартинис болгаш Эмилио Перес (солагай талазында) олар-биле чугаалажып турлар. Чуруктун он талазында — совет садыг теплоходтары үүдүрүлге үезинде.

Үстүнде чурукта: Хосталга ортулуунун найысылалы — Гавана.

В. Соболев биле В. Мусаэльянның фотолары. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЯНЗЫ-БУРУ МЕДӘЭЛЕР

«Тоннуг» кабель

Ярославль области Рыбинскиниң кабель бүдүрер заводунуң коллективи Заполярье районунга электрокабельдер бүдүрерин шиңгәәдип алган. Тудугларга болгаш нефть тывыжының черлерингге, алдын болгаш алмаз уургайларынга, соңгу чүктүң өске-даа черлерингге механизмнерни үзүктел чокка электроэнергия-биле хандырып турарын чедип алыры-биле ук кабельге резина «тон» кедирип каан, ону синтетиктиг, соокка шыдамык научукка үндезилээш белетиккән. Кабель үлетпүрүнүң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институтунуң тускай эртемниглери тургускан ол ындыг изоляция болза сывырындактарны алдан градус соокта безин чылыдып турар болгаш ооң эдилелин оранчок үзадыр.

Бо чылын заводтуң коллективи соңгу чүкке таарыштыр кылган ындыг кабельди болгаш монтаж сывырындактарын чүс километрни бүдүрер.

(СЭТА-ның корр.).

* * *

Бойдуска

Ростовтуң күрүне университединде биогеоценологияның болгаш бойдусту чөптүг ажыглаарының кафедразын тургускан.

— Ону тургускан чорук бойдусту камгалаарынга, ооң байлаан көвүдедиринге университеттиң сагыш салып турарын көргүзүп турар-дыр — деп, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Ю. А. Жданов СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. — Бойдус камгалалының айтырыгларының, долгандыр турар бойдус-биле кижиниң холбаазының айтырыгларының талазы-биле өөредилге ному база чогаатты-нган. Төлевилел институттарының практиктери-биле болгаш ажылдакчылары-биле кады Азово-Дон бассейнниң эколого-математика моделин тургускан, ол болза сугнуң дузунуң кайы хирезин база балык курлавырларын билип алырынга дузалаар.

Университеттиң эртемденнериниң көдээ ажыл-агыйга сугну дедир эгидип ажыглаарының талазы-биле ажылдары дыка солун болуп турар. Мында ужур үүл дээрге, рис шөлдериниң минералдыг чемишчидилгелер артынчызы-биле хирлени берген суун хемче аксып киириппейн, харын суггарылгага базә катап ажыглаары болуп турар.

(СЭТА-ның корр.).

* * *

А. Шапошниктиң беш адырлары

Краснодар крайның Кубаньда «Коммунизмче орук» колхозунда тараа ажаап чоруп турар Анатолий Шапошниктиң комбайнында тоску беш-адыр көстүп келген. Бодунуң эжи Владимир Шадриков-биле кады ол ажаап алыышкынның эгезинден бээр «Колос» комбайн-биле тос муң центнер тарааны бастырган. Ол амдыызында крайда эң дээре көргүзүг болур.

Анатолий Шапошник — угундан тараажы кижи-дир. Школа дооскан соонда колхозтуң путёвказын өзугаар, механизация училищезин ол дооскаш, комбайнер болу берген. Бодунуң бригадазының комбайнери Владимир Шаршак-биле социалистиг чарыштың керээзин ол чарып алгаш, 10—12 муң центнер тарааны сезонда бастырып бээрин хүлээнген.

(СЭТА-ның корр.).

* * *

Таджикистаннын арбузу

Душанбеден Алтай крайже таджик арбузтар үүдүрген баштайгы демир-орук эшелонун чоруткан.

Арбузтарны чурттуң соңгу чүк хоорайларынче чорудары эрткен чылдыынга бодаарга ийи неделя эрте эгелээн. Ам Новосибирск болгаш Кемерово областарже чорудар арбузтуг эшелоннарны белеткеп турар.

Ниитизи-биле барыын болгаш чөөн Сибирьниң хоорайларынче 18 муң тонна арбузту — эрткен чылдыынга бодаарга дөрт муң тоннага хөйнү үүдүрүп чоруткан турар.

(СЭТА-ның корр.).

ЧАА НИИТИЛЕЛ ТУРГУСТУНГАН

Бистиң чуртувустуң хөй-ниитизи, миллион-миллион помчукчулар чечен чогаалды пропагандалаар, номну коммунистиг кижизидилгениң дээштиг чепсээ болдуурар болгаш номга ынактарның ажыл-херээн кадып, демештирер сорулгалыг эки тура ниитилелдиң тургузар дугайында ниитилел [illegible] ханыышкын-биле [illegible] [illegible]гаи. Номга ынактарның Бүгүросси-ния эки тура ниитилелиниң Тыва салбырын тургускан конференция Кызылга болуп эрткен. Орта найысылалдың албан организацияларының, министерстволарының, чогаадыкчы эвилелдериниң болгаш районларның төлөөлери киришкен. Конференцияга «Номга ынактарның эки тура ниитилелиниң сорулгаларының дугайында» илеткелди Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ном үндүрер черлер, полиграфия болгаш ном садының херектериниң талазы-биле эргелевиниң начальниги К. Д. Будук-оол кылган.

Совет кижилериниң культурлуг амыдыралыга, моральполитиктиг, идейлиг дадыгыышкынына ном канчаардаа аажок улуг ужур-дузалыг. Бистиң чуртувуста чыл санында бүдүп чартык миллиард экземпляр 80 муң аңгы аттыг номнар үнүп турар. Советтер чуртунуң хамаатылары делегейниң өске чурттарындаазынга бодаарга, эң-не хөй ном, [illegible] чыл санында чыр сан-түүнери херечилеп турар.

30 чылдарга чедир үжүк-бижик чок, карацгы-бүдүүлүк чорукка бастырган тыва улустуң социалистиг культураны, чаа үениң сайзырацгай эртемин шиңгәәдип алырыга ном база бир хол ужур-дузалыг болган. Ниитилел хөгжүлдезиниң дугайында, эртем-шинчилелге, бүдүрүлгениң ажыл-агый талазы-биле болгаш өөредилге номнарын, чечен чогаал номнарын амгы Тываның өг-бүле бүрүзүнден көрүп болур бис. Амыдыралы ном-биле бичин-даа капсырлашпаан, ооң чаагай утка-шыпаарынга алыспаан кижини черле тыпкас бис. 1930 чылда Тывага 9200 экземпляр саныг үшле ном парлаан, 9-ку беш чылдың 3,5 чылында 494 номну 1 млн. 422 муң экземпляры үндүргеи.

Номнуң массалыг тарадыкчызы, номга сундулугларның төвү—библиотекаларның четкизи эки сайзыраан. Республикада ниитизи-биле 305 библиотекаларда 2 млн. 755 муң ном бар. Үүгле массалыг библиотекаларның ном фондузу чыл санында 150 муң экземплярга көвүдеп турар. Бир номчукчуга 8 ном хамааржыр. А Тываның чурттакчы чонунуң чартыныдан хөй кезин библиотекаларның номчукчулары бооп турар. Библиотека ажылдакчыларының чоңгу ном-биле хандырылгазы экижээн.

Чыл бүрүде библиография талазы-биле бедик мергежилдиг кадрлар немежип турар. Амгы үениң социал-экономиктиг, эртем-техниктиг, культурлуг хөгжүлдезиниң байдалынга дүүштүр ажылдап, чонунуң ниити билиңг, медерелиг ном дамчыштыр бедидериниге, лениниң партиянның политиказының идепкейлиг тайылбырлакчызы болурунга бүгү аргалар библиотека ажылдакчыларында бар.

Чогаадыкчы эвилелдериниң ажылы ном-биле сырый харылзаалыг. Бистиң чогаалчыларывыс—помнуң ёзулуг пропагандистери. С. К. Токаныс, С. А. Сарыг-ооллуң, О. К. Сагаан-ооллуң С. П. Бюрбюнүң, М. Б. Кенин-Лопсанның, К. К. Кулажының С. С. Сүрүн-ооллуң, А. Д. Даржааның, Ю. Ш. Кюнзегештиң, М. И. Пахомовтың, С. В. Козлованың болган өске-даа чогаалчыларның номнары номчукчуларыңа хүндүтелип, үнелелин чаалап алган. Ном үндүрер чер болгаш чогаалчылар номчукчуларың хүн бүрүде өзүп турар сонуургалын, негелдезин долузу-биле хаалырбайн турар деп болур. Бистиң улустуң культурлуг өзүлдезиниң деңнели ол хире апарган.

Ном садыглаар тускайлаттынган магазиннер херегледдиг өске бараанларының магазиннеря-биле дөмей хөй садып алыкчыларны хүлээп ап турар. Республикада 29 ындыг садыглардан, 9 киоскилерден ацыгда, көдээ черлерде холушкак магазиннер, автолавкалар ном садыглаарын калбартын турар. 1973 чылда чоңга саткан ном 727 муң рубль өртектиг болган газы кижи бүрүзүнге 2 руб. 15 копеектин номун саткан. А Барыын-Хемчик районда кижи бүрүзүнге 3 руб. 20 көпеекке ном саткан бооп турар. Ол чижектер ном чонунуң ёзулуг хереглели, өскүү апарганын көргүзүп турар.

Ынчалза-даа чамдык черлерде ном садарынче, ол букиниг херехче чогуур кичээнгей салбайн турары дыка четпес. Улуг-Хем, Таңды, Өвүр, Тес-Хем районнарның көдээ магазиннериниге 10—20 харе-ле номнар (артында өөредилге номнары) бар турары ийи-чаңгыс таварылга эвес боон турар. Ном хуваалдазын көдээ магазиннерге чедирбес, көдээ черлерге үүгле өөредилге номнарын садыглаары-биле кызыгаарлаттынар чорук шын эвес.

Номну пропагандаларының, тарадырының аргалары, дуржулгазы ам безин көскү черин эзлеп турар. Ном айларын, номну магазинден дашкаар садар аргаларны ажыглап 1973 чылда 60 муң рубльдиң номун саткан. Номну пропагандалаар, тарадыр ажыл, ону кижи бүрүзүнүң байлаа, коммунистиг өскүзидилгениң, чечен-чогаалды, уран үүлдүүлдерин чыып бижиирин организастаар ажылды моон сонгаар-даа шапкынчыдары эргежок чугула.

Бо ажылларны эки организастап чорудар дээш чыл санында музыкантыларның болгаш улустуң ырларының фестивалын организастап эрттирер болза черле солун болур.

З. КЫРГЫС.

Тываның эртем-шинчилел институтунуң эртем ажылдакчызы.

ШЫНАП-ЛА СОЛУН БОЛГАН

Музыка культуразының болгаш улусчу хореографияның тураскаалдарын пропагандалаарының, ону өөренирин базы камгалаарының дугайында Бүгү-россия конференциязы Курск хоорайга болуп эрткен. Анаа чугаалажып көргеи айтырыглар шынап-ла солун болган.

«Музыка культуразының тураскаалдарын камгалаарының дугайында» илеткелди уран үүл эртемниериниң доктору, РСФСР-ниң уран үүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы, Москванын П. И. Чайковский аттыг консерваториязының профессору, ССРЭ-ниң композиторлар эвилелиниң баштаар черинин секретары Ю. В. Кендыш кылган.

Конференция богунгу чугула айтырыгны көдүргеи. Этнографтар болгаш музыка башкылары, улустуң музыка аас чогаалы-биле ажылдап турар кижилер орус база национал культураның үнелиг үүлдерин нептередип, ону өөренир талазы-биле янзы-бүрү ажылдарны кылып чорударын анаа чугаалашкан.

Ол ажылды бистиң республикавыска база бүгү тала-биле чорудары негеттинип келген. Улустуң музыка аас чогаалын, оларның ырларын, музыка хөгжүмүн өөренип көөр ажылды организастап көөру чугула. Музыка, ырыхөгжүм талазы-биле улустуң чаагай чаңчылдарынга аныяк өскенниң сонуургалын белиде. Эн ылангыя улустуң музыка аас чогаалының талазы-биле эн хөвар, үнелиг дээн

МАЛЧЫННАРГА БАРААН БОЛГАН АРТИСТЕР

Республиканың булун бүрүүнде ажыл-ишчи кижилер-биле бир дөмей, тоску беш чылдың тозарадыкчы чылында боттарының мурнунда салдыган сорулгаларын чедишкиниг күүседир, база Совет Тываның 30 чыл оюн төлептиг уткуур дээш, бистиң артистеривистин бо хүннерде кызымак ажылдан турары чонга билдингир. Олар ырак фермаларда, кыргылда пунктуларында, көдээ клубтар сценаларында бо-ла оюн-концерт көргүскен чоруур.

Чоокта чаа «Мурнакчы» колхозтуң ажыл-ишчилеринге Тыва АССР-ниң күрүне филармониязының «Аялга» ансамблинин артистери концерттиг аалдап чораан. Ону улуг сонуургал-биле көрдүвүс.

Аныяк артистер Виктор Мортай-ооллуң болгаш Светлана Сүрүнүң ырлаарын, Владимир Солнның сыгыртырын, Галина Сапогованың таңцыларын, Лидия Ховалыгның акробатиктиг көргүзүглерин чон онза сонуургап, динмиттиг адыш часкаашкыннарыбиле үзеп турду.

Чамдык четпес үүлдерин ыыттавайн эрттирерге, таарышпас. Чижээ, Степан Сарыг-ооллуң «Совет Эвилелинин хамаатызы мен» деп сураглыг ырында «Тываларның хостуг үнүн» деп сөстерни ыраажылар «Туваларның» кылдыр эгелээн. Ол ышкаш композитор А. Лапганның «Авай» деп ырызында «тыпсып берген» болгаш «ажылчы чон» деп сөстерни «типсип берген» болгаш «ажылчы чон» кылдыр ырлааны күүселдиниң шынарын кудуладып турар. Музыка талазы-биле шын күүсеткеш, ыыт, литератураның дурумнерин херекке албайн базарга, четпес деп болдар мен.

С. САЛЧАК.

Бай-Тайга район.

ШИЛИНДЕКТЕР ТИИЛЭЭН

Тыва АССР-ниң чайгы спартакиадазының түүнел маргылдаалары Кызылга үш хүн үргүлчүлээш доозулган. Анаа зоналар маргылдааларынга бирги черни алган шилиндек командалар киришкен. Оларның аразынга кубок дээш спортчу демисел шынгыы болуп эрткен.

Волейбол. Спорттун бо девиринге эр улустан Кызылдың төлөөлери шылгарап, кубокту чаалап алган. Эрзиннин волейболистери ийиги, Тожуның спортчулары үшкү черлерни эзлээн.

Херээженнерден Бай-Тайганың волейболистери өске өөрүнден мергежилдиин көргүзүп, эки бөлүк. Олар бирги черни төлептин-биле алган. Ийигизин —Хову-Аксының, үшкүзүн—Мөнгүн-Тайганың спортчулары эзлээн.

Баскетбол. Эр улустан Кызылдың төлөөлери чедишкиниг ойнаш, бирги шаналга четкен. Каа-Хем, Чөөн-Хемчик районларның командалары ийиги, үшкү шанналдарны дараалаштыр алган.

Херээженнерден пайысылалдың баскетболистери кубокту алган. Ийиги черни Чөөн-Хемчиктин, үшкүзүн—Каа-Хемнин спортчулары эзлээн.

Чиик атлетика. Бин-Хемнин төлөөлери чиик атлетикага бирги черни ап, өске командалардан белеткелдиин көргүскен.

Баг кагары. Спорттун бо хевиринге кызылчылар тиилээн. Ийиги черни Таңды, үшкүзүн—Бай-Тайганың спортчулары эзлээн.

Х. АЛАШ-ООЛ.

ЧУРУКТА: Кызыл хоорай биле Тожу районнуң командаларының ойнап турган үеи.

А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

„ШЫНГА" ЧАГААЛАР

КИЧЭЭНГЕЙГЕ АЛЗА

«Тыва» совхозтуң мал хүлээп алыр базазынга Чөөн-Хемчик районнуң колхоз, совхозтары болгаш хууда хамаатылары күрүнеге малды садып турар. Өвүнүң Саглы, Торгалыг ышкаш ырак булуңнарындан-даа малды бо базага эккеп дужаар. Ынчангаш базага чылдың кандыг-даа үеинде кижилер үзүктелбес.

Аңаа кыштың соогунда-даа, чайның изиинде-даа келген кижилер ында улуска байдалды тааарымчалыг кылбаанынга хомудап турарлар. Кандыг четпестерил ол? Алгы үеде ында кудуктуң үреленинден малды 4 километр хире ырак—Чадаана хемден сугларып, изигде ай-дедир суруп турар. Бо чорук малга-даа, кадарчыларга-даа халаадаачыг.

Мал базазының чоок кавызында столовая, буфет чогундон ында ажылдап тураглар болгаш мал дужаан келгенчер коорай кирип чемненип, хөй үешакты чидирип турар. Оон ыңай, «Тыва» совхозтан телефон-биле чугаалажып харылзажыры база берге. Чүүс дээрге мында харылзаа шугуму бо-ла үзели берген болур. Радио ыыттаавастаан.

О. КАРА-САЛ.

АГРОНОМ КАЙДАЛ?

Мугур-Талда 20 гектар ажыг чалын чаштыргаи тараа бар. Ооң чыпшыр чаны-биле чоруткан улуг оруктан эрт-Кен-бүшкен чон тараның сургат хереглеп, курсал чыдарын көреен, хараадап:

— Агроном чок совхоз боор бе?—дижип, айтыржып турганын каш-даа дыңнаан мен. Бай-Тайга районда «Бай-Тал» совхозтуң агроному С. Ш. Комбу ол шөлде тарааны хайгаарал көрбейн турар.

Улуг-Ооруңнуң буганындан Мугур-Тал таварты үндүрген буга, арыктар-биле ону сугарып тараан чер болгай. Ол бугалап баткан суг анаа-ла талдар арасынче кире берген. Ынчаар каскан буга, олаа баткан суг, ында тараан тараа «бистин ынчаар хилинчектеевэн болза» дээлиз чыдып турар.

Ук тарааны сугарар кылдыр ийи кижи чоруткан. Совхозтуң дирекциязы сугатчыларны майгын болгаш аъшчем-биле хандырбаанындан олар чаңылай берген-нер. Сугатчыларның хандырылдаанын Салчак Шавыраевич Комбу сагыш салып, оларның ажылын башкарар турган.

О. ХОМУС-ООЛ.

Шыдыраа дүжүлгези ээлиг азы ээн бе?

Шыдыраа олимпизинде алдепейлиг байдал түргустунаберген. Делегей чемпиону Роберт Фишер (АБШ) бодунуң чемпион адындан ойталаан, ынчалза-даа Делегейниң шыдыраа Федерациязы (ФИДЕ) ооң эки тура-биле халаҗын үнер дээнин... хүлээп көрбээн. Ынчангаш мынчан кээрде, шыдыраа делегейинде чемпион бар-даа азы чок-даа ышкаш кылдыр сагындырыы кеңирдир.

Ындыг болганда мындыг чүвени тодаргай айтып болур: 1972 чылдан бээр—«дүжүлге» чаалап алганынын соонда «шимээн чок барган» Фишер үүгле ооң бодунга билдингир, а өскелерге шуут билдинмес дылда база дагын «чугаалаттынып» үнүп келгени ол ышкажыл.

Шыдыраа чемпиону кижиниң сезу каза эң дээштиг болган туруп болурул? Шыдыраа хөлүнүн артынга олурда болбайн канчаар. Ындыг турбуже, эрткен ийи чыл дургузунда Фишерни чангыс-даа маргылдаага көрбээн бис (ол хирезинде ооң үргүлчү ойнаар мен деп бүзүредин чугаалап турган черлери база бар болдур ийин). Менде бар медээлерни ёзугаар алырга, Рейкьявик соонда эрткен чылдар үеинде бир ужуражыышкынны ол эрттирген дээр, ол ойнаарда Филиппиниин президентизи-биле салгаш, хайым болган сураглыг.

ФИДЕ-ниң эң улуг командалар маргылдаазынга—Бүгүделегей олимпиадазынга кирииринден безин ол былдан каапкан. Францианың Ницце деп курорт хоорайынга чоокта чаа болган ол маргылдаага чеден ажыг чурттун командалары киришкен, аңаа АБШ-тың шилиндек командазы база киришкен.

Бир эвес ук маргылдаага ол киржир болза, ооң салыгларын бүгү командаларның киржикчилериниң ойнап турганы Делгелгелер ордузунга эвес, харын өске, ангылаан өрөлге эрттирерин Фишерниң негеп турганы билдингир болгай.

Делегей чемпиону кижи ФИДЕ-ниң Төп Комитединиң кежигүнү болган турар, ол хирезинде Фишер ооң хуралынга безин келбээн. Харын ФИДЕ-ниң Ницциге эртин турган конгрезинче телеграф-биле сес үүс состуг чагаа чоруулуп, делегей чемпиону ат дээш 1975 чылда болур маргылдаага чаа чурум докладып бээрин негээн дивес силер бе!

30 салыгдан алды тиилелгеге чедир ойнакеап турган бодунуң мурнундагы кузелинче-чоруштур, Фишер ам келгеш, хайым болган оюнларны санавайн, салыглар саныын кызыгаарлавайн, демиселди он тиилелгеге чедир үргүлчүлээрин негей берген.

Фишериң негелдезин конгресс хүлээвейн, маргылдааны он тиилелгеге чедирериң, ынчалза-даа ону 36 ужуражыышкынны иштинде чорударын докладаткан.

Ол чептүг шинтпирин тайылбырлавышаан, Фишериң аза-чуруттажы, делегейге хөй-хөй маргылдааларның киржикчизи, делегей «россмейстери Роберт Бирп мынча дээн: «Бир эвес делегейге бирги чер дээш маргылдаа узамдыгын туруп бээр болза, ол чогаадыкчы кандыг-даа уран аргазын ышкынар болгаш аңаа-ла чилчик үзер дээш демисел болу бээр». Вашингтон радиозунуң тайылбырлакчызынга ол ынчалдыр чугаалааш, 1927 чылда үүгле алды тиилелгеге чедир ойнаан Капабланка — Алехиниин маргылдаазы 36-лаа ужуражыышкынны негээн болгай деп сагындырган.

Конгресстиң шинтпирин дыңнап кааш, ФИДЕ-ге база дагын телеграмма чоруткаш, Фишер чемпион адындан ойталаан турарын дыңнаткан.

Ону чүү дээрил? Бодал чок шинтпир бе азы келир үеде адаанналкчызының сеткил-сагыдын доюлдурар дээш кылган ырак бодаан көш бе? Үүгле деңнилгелиг парлаалга эвес, харын Барыын чүктүң америк гроссмейстерни үргүлчү деткип келген парлаалгазы безин ону чок болза, Фишериң ээлчеглиг кажарлаашкыны, чок-ла болза, шыдыраа шимчээшкининге кара чангыс хаанналкчы боор дээш ФИДЕ-ге чеңгээзи, чок-ла болза № 1 адаанналкчызын коргулаа дээн ораллажыышкыны кылдыр көрүп турар. Ол дугайын Фишериң бодунуң өөнүктери безин чугаалап турар.

Канаданың «Монреаль газетта» солуну мынчаар бижээн: «Президент соңгулдазының комитединге көөрде, сагыш-сеткил дайынының аргаларын ушчок эки билир Р. Фишер шыдыраа талазы-биле делегей чемпионунуң алы дээш чаа демиселди эгелээн. Ийи чыл мурнунда Рейкьявикке болган маргылдаа эгелевээнде-де, Фишер бодунуң ыыт чок аажычаны-биле Борис Спасскийни бүдүлдүрүп каапкан болгай. Фишер үнүп-кирип чоруур ышкаш апарғылаар кижи, ынчангаш оон чемпион аттан ойталааны күштүг бооп артар бе дээрзин оон боту-даа билбес боор. Ол ойталаашкынны хүлээп алза, Делегейниң шыдыраа федерациязы хөй-хөй кижилерни чиик тыңдырар ийик».

ФИДЕ амдыызында ойталаашкынны хүлээп албайн, Фишерже телеграмма чоруткаш, ол болунуң шинтпирин өскертип, 1975 чылда чемпион адын камгаалаар дээш ойнаар боор деп идегелди илеткен. ФИДЕ-ниң ол идегели бүдер ирги бе? Амдыызында чурум мындыг: маргылдаага киржир дугайында дыңналыгны чемпион 1975 чылдың февраль 15-ке чедир киирген турар ужурлуг. Бир эвес ындыг дыңналыг келбес болза, ФИДЕ-ниң чаа дурумун ёзугаар делегей чемпиону-биле ойнаар эрге дээш кордаллыгларның соолгу ужуражылгазы делегейниң бирги чери дээш маргылдаа кылдыр санаттынар. Ол ужуражыга сентябрь 16-да Москвага эгелээр. Фишер бодунуң адындан ынчаар ойталап каар болза, кордаллыглар маргылдаазының тиилекчизи — Виктор Корчной биле Анатолий Карповтуң кайы бирээзи — соолгуже делегейниң чаа чемпиону кылдыр чарлаттырар апаар.

Виктор БАБКИН.

СЭТА-ның спорт тайылбырланчызы.

Телевидение

ИЮЛЬ 26-ДА

МОСКВАДАН

13.30—Дамчыдылгалар программазы. 13.35—Өөнүг телекөргүзүг. Школачыларга. «Хом бөмбүк» клубтуң шаналы дээш. 14.05—Медээлер. 14.15—Өөнүг телекоргүзүг. Уругларга. «Тыызыктарны тыпканы». 14.30 — «БАМ—маадырлыг чоруктуң оруу». Телеочерк. 15.00—Е. Каллинская. «Шак ындыг төөгүлер». Хөй серялыг телешки. 3-кү төөгү. 16.00—16.10—Чапсар. 16.10—Документалдыг фильмнер программазы.—16.25—«Аяндан тут, баяным». 16.55—Силерге хамаатты тудуг болгаш архитектура талазы-биле күрүне комитединиң даргазы Г. Н. Фомин харылаар. 17.25—«Белеткел үеинде». Документалдыг телефильм. 17.45—Өөнүг телекоргүзүг. Чиик атлетикага ССРЭ-ниң чемпионады.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Телемедээлер. 18.15—Уругларга. Мультфильм. 18.25—«СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шинтпирлерин—амыдыралга» «Дамчыдылга. 18.55—Телемедээлер. 19.05—Чарлаалар, реклама. 19.10—«Ный мугулдуруңу чалгыглары» Телефильм. 19.30—«Адрези: Кызылдың телестудиязы». Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

20.10—«Брянск областың утку́штур планы боттанылышкында». Дамчыдылгада СЭКП Брянск обкомунуң бирги секретары М. К. Крахмалев киржип турар. 20.55—«Театр дугайында рассказтар». Дамчыдылганы Н. Абалкин чорудар. 22.10—22.20 — Чапсар. 22.20—«Ак-көк отчуташтың» арыннарындан». 23.00 — «Ye». Информастыг программа. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязында. 23.30—01.15—Өөнүг телекөргүзүг. Футболта ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Киев)—«Кайрат» (Алма-Ата). Киевтен дамчыдылга.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ИЮЛЬ 26-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Бомаск» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Киночыынды» 110,00. «Чараш драгунуң ужуралдары» 15.00, 16.40, 18.30, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 8.50, 11.55. «Камгалаттынган ат» 10.15, 13.20. «Доктор Калинникованың хүн бүрүзү» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сапыктыг аныстин чаа улчуушкуннары» 10.00, «Ужудуп үнерин чөпшээренер» 16.40, 18.30, 20.20 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР. «Азаатпай» 16.40, 18.30, 20.20 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Кара ук» 18.00, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, көдээ ажылагый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн баргаанда 32-75 телефонче болгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАН ҮНЕР

Тираж 16056. ЧАГЫГ № 900.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—00600